

VVOJ Juryrapport

De Loep 2025

Uitgereikt op 19 juni 2026 te Amsterdam

Juryrapport de Loep 2025

Beste genomineerden, collega's, en genodigden voor de uitreiking van De Loep 2025, de prijs voor de beste onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen!

Over twintig minuten weten we welke onderzoeksjournalistieke producties uit het afgelopen jaar de jury het meest hebben geïmponeerd. Maar voor het zover is, is het goed om stil te staan bij de inzendingen die de prijswinnende top niet hebben gehaald, maar dat – in de ogen van de jury – op een haar na wel hadden kunnen doen.

Het is bijna een cliché, maar ook deze jury, net als vele vorige, zegt met overtuiging dat alle producties die zijn genomineerd, in feite allen winnaars zijn. Het zijn de twaalf 'besten' (tussen aanhalingstekens, waarover straks meer) van de 167 inzendingen die aan de Jury zijn voorgelegd: twee meer dan het jaar ervoor. Van die 167 haalden er 30 de eerder gepubliceerde longlist vanwege hun onderscheidende kwaliteit of voorbeeldfunctie. Ook de makers dáárvan zijn dus winnaars, ook al kunnen we er vanavond maar vier bekronen.

'De besten', tussen aanhalingstekens, wat verstaat de VVOJ daaronder? Volgens ons reglement is De Loep een erkenning van, en eerbetoon áán het beste in de Nederlandse en Vlaamse onderzoeksjournalistiek. Onderzoek dat in het juiste geval niet alleen diepgaand en kritisch is maar – ik citeer – ook door opzet, aanpak en uitwerking tot voorbeeld kan strekken voor collega's.

Het is dus niet, bijvoorbeeld, automatisch de productie die de grootste impact heeft gehad of die de publieke opinie het meest heeft beziggehouden. De jury beoordeelt onder meer of de productie nieuwe, urgente en relevante feiten heeft opgeleverd. En of het onderzoeksresultaat voor eenieder betrouwbaar en controleerbaar is. En of de rol van externe deskundigen in het onderzoek niet te groot is. En of er op eigen kracht, interessante nieuwe onderzoekstechnieken zijn gebruikt. En of de presentatie van dit alles toegankelijk, evenwichtig en in proportie is gebleven.

Het oordeel van de jury hierover is uiteraard subjectief. Maar zeker niet willekeurig. Individuele voorkeuren, hobby's of stokpaardjes zijn in het beoordelingsproces zoveel mogelijk uitgebannen. Om dat te illustreren, neem ik u even mee naar onze keuken. Daar zitten negen juryleden, vermoeid na vele avonden van hectisch doorwerken. Hun namen zijn Tricia Bots, Marlies van Bouwel, Ria Goris, Raounak Khaddari, Dirk Leestmans, Erik Raspoet, Maud van de Reijt, Bas van Sluis, en Jeroen Trommelen. Zij zijn verdeeld in groepen van drie; elk voor één Loep-categorie, waaruit ze ook aan aanbeveling doen voor de Aanmoedigingsprijs. Van elke drie deeljuristen komt er minstens één uit Vlaanderen.

De deeljury leest, beluistert of bekijkt al het materiaal dat in haar categorie is ingezonden. Dat kon dit jaar kon oplopen tot 68 te beoordelen producties in de categorie Opsporende onderzoeksjournalistiek. Wie een relatief grote kans wilde maken om te winnen of op de longlist te belanden, moest vooral een 'Signalerende' onderzoeksproductie maken, want daarvoor werden slechts 38 producties ingezonden.

In onderling overleg benoemt de jury in elke deelcategorie de tien beste producties, die de longlist vormen. Vervolgens, nog altijd zorgvuldig toetsend aan de zeven criteria van het

Loep-reglement, wordt die lijst teruggebracht tot een top vijf, plus suggesties voor de Aanmoedigingsprijs.

Alle top-vijfen van de deeljury's worden in de slotronde integraal beoordeeld door alle negen juryleden. Nóg een keer lezen, kijken of luisteren dus - door nieuwe, onbevooroordeelde juryleden. Dit mondt uit in een vergadering waar na discussie, iedereen elke productie een score geeft tussen één en vijf punten. In deze fase, mag ik verklappen, ontstaat er een soort van unanimiteit en gaat het meestal om twee of hoogstens drie favorieten per categorie. Dat zijn dus de genomineerden van vanavond.

Welkom!

Waarom dit keuken-verhaal? Omdat het de jury, niet voor de eerste keer, is opgevallen hoe belangrijk keuken-verhalen zijn. Iedere inzender voor De Loep wordt gevraagd het maakproces van de productie toe te lichten, van de eerste vonk of vraag, via het vooronderzoek en elke volgende stap tot aan het uiteindelijk resultaat. Deze toelichtingen zijn vaak een eyeopener. Ze bevatten soms essentiële informatie die in de productie zelf niet eens voorkomt, en zijn niet zelden even lezenswaardig als het eindproduct. Soms zelf méér. Oei.

Media publiceren nu al regelmatig informatie over het zoekproces onder de kop: 'Hoe kwam de productie tot stand?' Dat is toe te juichen, maar het kan beter. Veel van de uitleg die de jury ontving, zou niet hebben misstaan naast of in de onderzoekspublicatie zelf. Het zijn de verhalen over de vaak verrassende aanleiding voor het onderzoek; over vele bronnen die zijn benaderd (ook vergeefs), over de vaak weigerende of treuzelende instanties en de weg daar omhéén, over definities die plotseling veranderden of hoe wanhopig ingewikkelde databestanden voor gewone mensen inzichtelijk konden worden gemaakt. Allemaal dingen die het begrip voor het verhaal vergroten, en de integriteit van de makers onderstrepen.

Eind vorige maand riep de voorzitter van het Nederlands Genootschap van Hoofredacteurs, Corine de Vries, in haar jaarrede op tot 'radicale transparantie'. Ze bestreed het idee dat minder delen, méér controle oplevert, terwijl volgens haar het tegenovergestelde waar is. Openheid vergroot de kans op discussie en stimuleert het publieke debat, zei ze.

Ze had het bij dit alles – echter - over de rol van de overheid, die inderdaad óók liever niet in haar eigen keuken laat kijken. Maar het geldt, constateren wij, ook voor onszelf. Radicale transparantie over onze werkwijze kan bijdragen aan meer begrip en meer vertrouwen. Een gedetailleerd maakverhaal is niet alleen een traktatie voor de geïnteresseerde kijker, luisteraar of lezer – maar smooit ook eventuele kritiek.

Tot slot. Het dagelijks nieuws heeft ons helaas weinig hoopgevends te melden. Er zijn momenten waarop zelfs wij, journalisten, even genoeg hebben van de laatste ontwikkelingen over oorlog, uitsluiting, discriminatie, zelfverrijking en menselijk lijden waar maar geen einde aan lijkt te komen. Des te positiever is het dat de jury nergens in de verhalen of toelichtingen daarop, tekenen bespeurde van vermoeidheid of defeatisme. Integendeel. Ze lieten nieuwsgierigheid zien en energie. Drang om te onderzoeken en bereidheid om over eigen grenzen heen te kijken. Het geloof dat de waarheid ertoe doet is nog lang niet verdwenen, en dat is hoopgevend.

de Aanmoedigingsprijs.

Knutselen met energielabels

Jasper Been en Nika Buijs van het Financieele Dagblad smeden een journalistiek vermoeden vakkundig om tot een onweerlegbaar feit. Ze bewijzen dat, én hoe, private bureaus grote huizenbezitters 'matsen' met een gunstig energielabel waarmee ze hun huren wettelijk kunnen verhogen. Alweer een uitwas van een geprivatiseerde overheid – al had dát aspect volgens de jury misschien nog iets nadrukkelijker gemeld kunnen worden.

De jury is onder de indruk van hun precieze en doeltreffende dataonderzoek, waarin feiten en cijfers uit de diverse hoeken razend slim bij elkaar zijn gebracht. Meer dan woorden zouden kunnen doen, spreken in dit onderzoek de statistieken nu eens de waarheid. Namelijk dat tochtige schimmelwoningen op papier door malafide bureaus kunnen worden opgewaardeerd met niet-bestaande isolatie of zonnepanelen, ten koste van de arme huurder. Een grootscheepse sjoemelpraktijk, die zonder hun onthulling tot aan vandaag had kunnen voortduren.

Arbeidsinspectie werkt mee aan uitzetting ongedocumenteerde werknemers

De belangrijkste taak van de Arbeidsinspectie is om werknemers te beschermen tegen slechte arbeidsomstandigheden – ongeacht wie deze werknemers zijn. Jasmijn Huisman en Ama Boahene onthullen in de Groene Amsterdammer en OneWorld dat de inspectie deze wettelijke opdracht negeert zodra het om ongedocumenteerde werkers gaat. De jury bewondert hun weliswaar klassieke, maar opmerkelijk zorgvuldige, brede en onvermoeibare zoektocht naar bronnen, en het checken en dubbelchecken van werkelijk alle feiten, waardoor een sluitende bewijslast bewijslast ontstaat. Zo wordt onweerlegbaar wat daarvóór nog maar weinig mensen wisten, namelijk dat een gerespecteerde, ambtelijke inspectiedienst onder druk van maatschappelijk anti-vreemdelingensentiment haar ziel is kwijtgeraakt – en dat zelf niet eens verontrustend vindt.

TikTok, Instagram en de anorexia-filmpjes.

Dorien Vanmeldert van VRT Nieuws onderzocht of het fenomeen 'TikTok-anorexia' ook Vlaamse jongeren in de greep houdt. En wat daar, na de gebruikelijke verschrikte reacties, nu eigenlijk tegen wordt ondernomen. Op twee maagdelijke telefoons leiden de algoritmes de jonge Vlaamse gebruiker inderdaad in no time naar de afgrond van zelfverminking, blijkt uit haar onderzoek. En geen enkele instantie, zo blijkt vervolgens, heeft daar een antwoord op. Op internationaal niveau is dit geen nieuwe bevinding, erkent de jury, maar het is wel een overtuigende waarschuwing voor een jong en kwetsbaar Vlaams publiek dat via deze productie ook voorzien wordt van tips om met het fenomeen om te gaan.

En de Aanmoedigingsprijs gaat naar.....

Jasper Been en Nika Buijs van het Financieele Dagblad, voor het onderzoek 'Knutselen met energielabels'.

Signalerende onderzoeksjournalistiek

Het volgende Landbouwprobleem

Een gesprek tijdens de koffiepauze waarop iemand vertelt over grasland in de buurt dat vervangen wordt door lelieteelt. Waarop iemand anders zegt dat er een dataset bestaat van hoe landbouwgrond precies wordt gebruikt. Zo begon, volgens hun toelichting, het van het onderzoek van Maureen Blankestijn en Nika Buijs van het Financieele Dagblad. De jury waardeert hun onbevooroordeelde, open werkwijze die volledig gedreven lijkt door nieuwsgierigheid. En mede daardoor tot de verrassende signalering leidt dat het ene probleem in de landbouw (verpeste natuur door mest) dreigt te worden vervangen door een ander (verpest grondwater door de gifspuit) – op een moment dat weinigen dat nog doorhebben. Sterk uitgewerkt, goed onderbouwd mede door een mooie infografiek, is het juryoordeel, die ook nog verrast werd door een podcast met meerwaarde.

De Voetbalfabriek

Bij sommige neutrale, niet-politiek gekleurde onderwerpen die nu écht eens breed en diepgaand zouden moeten worden uitgezocht, kan dat werk misschien beter door twee dan door één redactie worden gedaan. Soms zijn gebundelde krachten beter dan concurrentie, constateert de jury na lezing van het onderzoek van Joost Pijpker en Steven Verseput van NRC en Matthijs van Dam en Esther Scholten van Trouw naar de jeugdopleiding van Nederlandse voetbalclubs. De journalisten kwamen elkaar tegen omdat ze beiden op hetzelfde idee kwamen na lezing van het ontluisterende boek Voetbaldroom van oud-jeugdspeler Finn Berk, blijkt uit hun toelichting. De jury was aanvankelijk verward door de publicatie van letterlijk dezelfde teksten in twee concurrerende kwaliteitskranten – wat waarschijnlijk een unicum is – maar raakte geïmponeerd. Wat een geweldige en schokkende verhalen zijn opgediept; hoe zorgvuldig zijn zelfs de kleinste details gecheckt, en hoe toegankelijk is deze productie geschreven. Hierin, en in de unieke bundeling van krachten, ziet de jury een voorbeeld dat in opzet, aanpak en uitwerking daadwerkelijk tot voorbeeld kan strekken voor collega's.

Vijf Nederlanders bijna dood na vapes

Elke journalist weet dat het lonend is om dossiers te blijven volgen en netwerken te blijven onderhouden, maar op een nieuwsredactie van een dagelijkse televisierubriek is dat soms een uitdaging, zeker wanneer het dagelijks 'format' met korte nieuwsitems zich moeilijk leent voor de presentatie van onderzoeksjournalistiek. Niettemin slaagden Meike van Roosmalen, Karlijn Houterman en Robin van Hijfte van RTL-nieuws erin om onvermoeibaar aandacht te vragen voor de gezondheidsschade van vapes bij jongeren. Met dit onderzoek cashen ze op die langdurige inspanning en overwinnen ze – bij de goede verstaander – het sentiment dat 'we het nu zo langzamerhand wel weten'. Nee, blijkt uit hun onthulling, het is allemaal nog veel erger dan we dachten. De jury prijst hun vasthoudendheid om misschien wel het grootste, bewust gecreëerde gezondheidsschandaal van het jaar aan de kaak te stellen.

En de winnaar is...

'De Voetbalfabriek' van Joost Pijpker en Steven Verseput van NRC en Matthijs van Dam en Esther Scholten van Trouw

Opsporende onderzoeksjournalistiek

Nederlandse christelijke organisaties financieren de kolonisatie van Palestijns gebied
Sommige Christelijke organisaties gaan zó ver in hun steun aan Israël, dat met het geld uit hun collectebus óók wapens gefinancierd mogen worden worden of illegale nederzettingen op de Westbank. Aldus de onthulling in het opmerkelijk breed en veelvormig onderzoek waarin Investico, BOOS van omroep VARA/Human, Het Nederlands Dagblad én De Groene Amsterdammer samenwerkten. Volgens de jury zijn de makers – maar liefst negen, dus let op: Marieke Rotman, Romy van der Burgh, Allart van der Woude, Tim Hofman, Jens van Pieterse, Wies de Grujter, Aaldert van Soest, Maurice Hoogendoorn en Annegina Randewijk - .. zijn zij erin geslaagd om elkaar zowel in onderzoek als presentatie-vormen perfect aan te vullen, en bevat hun productie een voorbeeldige combinatie van feitelijke informatie en menselijke verhalen. Dit alles met speciale vermelding voor het Nederlands Dagblad dat haar trouwe Christelijke achterban durfde te confronteren met het ongemakkelijke nieuws, en daar ook na protesten aan vasthield. ‘Undercover’ journalistiek moet een uiterst middel zijn en terughoudend worden ingezet. Maar hier paste het, vindt de jury, als enige methode die de waarheid kon onthullen.

Welkom in Aalter

Ook in deze productie was de jury onder de indruk van de ijzersterke combinatie van schrijnende persoonlijke verhalen en harde data. Een abstract begrip als ‘institutionele discriminatie’ wordt in deze samenwerking tussen krant De Morgen en Tv-rubriek Pano van VRTnieuws omgezet in overtuigende verhalen maar vooral ook harde cijfers: een Belg wacht 15 dagen voor inschrijving in de gemeente Aalter; een niet-Belg 137 dagen, met allerlei negatieve gevolgen. De makers - Bruno Struys, Fabian Lefevre, Stef Meerbergen, Ayoub Sadik, Elene De Smedt, Bart Hebben, Jan Straetmans en Siebe Le Duc – zijn eerlijk over de informatieve rol van hun klokkenluider, maar verifiëren elk detail. Ze presenteren het resultaat van hun eigen onderzoek enigszins terughoudend en benoemen glasharde discriminatie – volgens de jury – misschien zelfs iets te eufemistisch als ‘pestbeleid’. Maar zijn daarin tegelijk zó overtuigend dat zelfs het voorheen onaantastbare politieke kopstuk dat Pieter De Crem heet, gedwongen werd om als burgemeester op te stappen.

Wat de wonden vertellen

Sommige verhalen grijpen je naar de keel, omdat ze té erg zijn en het voorstellingsvermogen bijna te boven gaan. Juist dan is het de uitdaging om de lezer, luisteraar of kijker te blijven overtuigen door sensatie te mijden en de feiten het werk te laten doen. Maud Effting en Willem Feenstra van de Volkskrant slagen hierin met hun uiterst zorgvuldig onderzoek naar Israëlische oorlogsmisdaden: het bewust in het hoofd of de borst schieten van kinderen in Gaza, bijna als een spelletje, door scherpschutters van het leger. De journalisten sporen de enige betrouwbare getuigen op: internationale dokters die in Gaza hebben gewerkt. Waar mogelijk checken ze hun beweringen nogmaals bij onafhankelijke experts. In hun verslag vinden ze het juiste evenwicht tussen een empathische benadering en strenge feitelijke bewijsvoering. De BBC deed eerder soortgelijk onderzoek, maar deze productie – ziet de jury - is volledig zelfstandig uitgevoerd op basis van eigen bronnen en experts. En is in haar presentatie minstens zo overtuigend, ook visueel. De jury is er diep van onder de indruk, en prijst daarnaast de ambitie dat een wereldschokkend buitenlands onderzoeksverhaal als dit, ook door een Nederlandse krant kan worden gemaakt.

En de winnaar is...

Maud Effting en Willem Feenstra van de Volkskrant met 'Wat de wonden vertellen'.

Controlerende onderzoeksjournalistiek

Wonen onder Schiphol: slapeloos, radeloos, rechteloos

Reconstructies zijn een volwaardige vorm van onderzoeksjournalistiek, zo blijkt maar weer in de productie van Derk Stokmans en Karlijn Kuijpers in NRC. Want hoe kan het toch dat politici en de luchthaven Schiphol dertig jaar lang hun heilige beloftes voor minder lawaai konden verbreken, zonder enige consequentie? De jury prijst de grondige analyse op basis van een indrukwekkende hoeveelheid materiaal; waaronder naast interviews ook duizenden pagina's Kamerstukken en documenten van 35 besluiten op basis van de Wet Openbaarheid Bestuur - en zelfs een dagboek uit 1992 dat uit het Nationaal Archief werd opgeduikeld. Misschien zal de conclusie (dat bestuurders en ambtenaren al decennia wisten dat het beleid rond geluidshinder onrealistisch was, en daarmee een vorm van publieksmisleiding) velen niet onbekend in de oren klinken. Maar het werd in de ogen van de jury nog niet eerder zo overtuigend aangetoond.

'Tata afval verspreid door heel Nederland'

Deze productie imponeerde de jury door het verrassende onderwerp en de ultrabrede samenwerking, waarin Investico de onderzoeksmotor leverde in samenwerking met zowel de Groene Amsterdammer als het publieksmedium NU.nl en de regionale media Omroep Zeeland, Noord-Hollands Dagblad, Haarlems Dagblad en Gooi- en Eemlander. Maar liefst zeven journalisten werken aan de productie mee, te weten Muriël Louman, Bart Vuijk, Remie Openeer, Naima Cornelia, Michelle Salomons, Daphné Dupont-Nivet en Jeroen Kraan. En via hen óók het grote publiek, dat via crowdsourcing werd aangemoedigd om tips en lokaties over gestort Tata-afval te melden – met veelvuldig resultaat. Eveneens imponerend is de inzet van een batterij aan onderzoeksmiddelen waaronder verschillende OSINT-technieken en deels zelf ontwikkelde testmethodes voor het ontdekken en meten van staalslakken, naast traditioneel bronnenonderzoek en interviews. De combinatie van deze brede en betrouwbare research, hechte journalistieke samenwerking en een doelgerichte presentatie voor het meest betrokken publiek, vindt de jury bewonderenswaardig effectief en overtuigend.

Hoe op Urk één Marokkaans-Nederlands gezin werd opgeofferd om de rust te bewaren 'Een klein verhaal over een groot verhaal', zei een van de juryleden. Een sleutelgat waardoor de hele samenleving kan worden gezien, vond een ander. Een derde herkende in het onderzoek van Annegina Randewijk van het Nederlands Dagblad het thema van de klassieke roman 'To kill a mocking bird' van Harper Lee, een verhaal over institutioneel racisme en zondebokken in een klein stadje in Texas, in de jaren dertig van de vorige eeuw.

Het verslag in het Nederlands Dagblad handelt over Urk, bijna een eeuw later, en maakt duidelijk dat een Marokkaans-Nederlands gezin - na de verbranding van een Israëlitische vlag in het dorp door onbekenden - als willekeurige bliksemafleider is gebruikt opdat de Urker bevolking zich niet tegen de politie, maar tegen dit onschuldige gezin zou keren. De journalist en haar krant nemen verantwoordelijkheid door iets uit te zoeken wat de gemeenschap zelf liever zou vergeten. Dat gebeurt zeer zorgvuldig – vaak tegen de druk van de Urker autoriteiten in. Het verslag is feitelijk en chronologisch, bijna terughoudend zelfs, waardoor de conclusie des te meer onthutst. Deze productie laat zien dat óók op de

klassieke manier, na tien maanden onderzoek, via geduld en het langzaam winnen van vertrouwen, in combinatie met een gedegen WOO-verzoek en on the record interviews, door één journalist met kritische vasthoudendheid, prijswinnende producties kunnen worden gemaakt.

En de winnaar is.....:

Dan ook..

Annegina Randewijk van het Nederlands Dagblad over “Hoe op Urk één Marokkaans-Nederlands gezin werd opgeofferd om de rust te bewaren”.